

topäätöksien teossa. Tarkkuutta olisi voinut vaatia termien käytössä. Myös termien määrää olisi voinut vähentää. Esitystapa ja tutkimuksen perusrakenne on selkeä, vaikka kielenkäytössä onkin paikoin puutteita. Lähdekirjallisuutta on runsaasti, ja apuna käytetty tutkimus on aiheen kannalta relevanttia ja monipuolista.

Pirjo Karvosen tutkimuksen olemukseen vaikuttaa olennaisesti se into, jolla tutkimusta on tehty. Tekijän sitoutuneisuus työhönsä ja luottamus sen yhteiskunnalliseen merkittävyyteen tempaa väistämättä lukijan mukaansa. Tästä sitoutumisesta seuraa myös työn koherenssi. Kriittisen tekstianalyysin käsittein ilmaistuna tekstin ideologia opastaa lukijaa tulkitsemaan sen koherentiksi kokonaisuudeksi, se ohjaa odottamaan aineiston monipuolisen analyysin jälkeen jotakin muuta kuin tavalista tiivistelmää: hoito-ohjeita. Harva fennistinen väitöskirja päättyy suuren näkyyn kielestä, tiedosta ja kasvatuksesta. Kriittisen kielentutkimuksen perinteen mukaisesti Pirjo Karvonen ei tyydy deskriptioon vaan haluaa myös selittää kuvaamansa ilmiön ja asettaa sen yhteiskunnalliseen kontekstiinsa. Vastoin aiempaa perinnettä hän myös esittää parannuksia havaitsemiinsa epäkohtiin. Tässä yhtyvät kriittisen

kielentutkimuksen ja kielenhuollon tiet. Karvosen tutkimus sijoittuu tieteiden- ja tekstienvälisyyden verkkoon, käy dialogia suomalaisen kielentutkimuksen ja luettavuuden, oppimisen ja tiedon rakentumisen tutkimuksen kanssa.

Menetelmiensä ajantasaisuuden ja tulostensa kiinnostavuuden puolesta Pirjo Karvosen tutkimus asettuu luontevaan keskusteluyhteyteen kansainvälisen tekstilajeja ja tekstin rakentumisesta koskevan tutkimuksen sekä kielen ja ideologian kriittisen tutkimuksen kanssa. Edellä olen — niin kuin väitöskirjojen arvioinneissa on tapana — esittänyt koko joukon kriittisiä huomautuksia kirjan ansioiden esittelyn ohella. Nämä ansiot tietysti painavat enemmän kuin puutteet. Tästä kertonee myös teoksen innokas vastaanotto: harva suomen kielen väitöskirja on heti ilmestyttyään näkynyt niin monissa alan julkaisuissa ja opinnäytetöissä. Fennistisen tekstintutkimuksen esikoisella on ollut kysyntää. ■

JYRKI KALLIOKOSKI
Suomen kielen laitos,
PL 3 (Fabianinkatu 33),
00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti: *Jyrki.Kalliokoski@Helsinki.Fi*

KULTTUURINEN KIRJOITTAMISTAITO TUTKIMUSKOHTENA

Anna Mauranen *Cultural differences in academic rhetoric. A textlinguistic study.* Scandinavian University Studies in the Humanities and Social Sciences, Vol. 4. Peter Lang, Frankfurt am Main 1993. XI + 280 s. ISBN 3-631-46474-6.

Aнна Maurasen väitöskirjan aiheena ovat kulttuurierot tiedeteksteissä. Tutkimus on tekstuaalinen (tarkastelun kohteena ovat tekstilingvistiset muuttujat ja aseena tekstintutkimuksen metodit), reto-

rinen (tutkittavana ovat vakuuttamaan pyrkivät tieteelliset tekstit) ja kontrastiivinen (vertailtavana ovat suomalaisten suomeksi ja englanniksi sekä syntyperäisten englanniksi kirjoittamat tieteelliset artikkelit). Tut-

kittavana on siis kaksi kieltä ja kaksi kirjoittamiskulttuuria. Vertailtavista kirjoittamiskulttuureista toinen (suomi) on pieni ja homogeeninen, toinen (englanti) taas suuri ja heterogeeninen.

Tätä vuonna 1993 ilmestynyttä väitöskirjaa on edeltänyt tekijän pitkäaikainen mukanaolo Helsingin yliopiston kontrastivisissä tekstilingvistisissä tutkimushankkeissa. Se on hyödyttänyt kirjoittajaa monin tavoin. Nyt mukaan ovat tekijän oman ilmoituksen mukaan tulleet retorinen näkökulma ja täydentävänä uusi tekstiotos: suomalaisten suomeksi kirjoittamat ja tässä tutkimuksessa systemaattisesti analysoidut suomenkieliset tekstit. Tarkastelun kohteena olevia tekstuaalisia muuttujia on käsitelty Helsingin tekstilingvistisessä projektissa jo aiemminkin.

Teoksen alkupuolen teoreettisessa osuudessa Mauranen erittelee problematisoiden tutkimuksensa keskeisiä peruskäsitteitä genre ja retoriikka. Hän lähestyy genreä käsitettä sosiaalisen toiminnan ja rakenteen näkökulmasta ja määrittelee genreä lyhyesti (s. 18) sellaisten diskurssien luokaksi, joilla on sama ensisijainen sosiaalinen funktio. Niillä voi olla myös muita tarkoituksia ja lisätehtäviä. Genreä ovat tiettyjen sosiaalisten ryhmien käyttämiä, ylläpitämiä ja säätelemiä. Tekijä korostaa, etteivät ne missään tapauksessa muodosta selvärajaisia kategorioita, vaikka ovatkin tunnistettavissa tiettyjen piirteiden perusteella: »Genres distinguish social groups by selecting people in terms of who are allowed or obliged to use them and who are not. They tend to display typical lexicogrammatical and textual features, which facilitate their identification, but such features do not constitute obligatory or definitory criteria for genres.» (S. 18.)

Retoriikkaa Mauranen käsittelee kielellisen käyttäytymisen aspektina, ei valikoimana tekniikkoja (s. 20). Koska retoriikan

käsite on tutkimuksen kannalta keskeinen — se on päässyt tutkimuksen nimenkin —, on seikkaperäinen käsitteanalyysi paikallaan. Tekijää ei voi syyttää näköalattomuudesta, sillä retoriikkaa käsitellään varsin tiiviisti mutta monipuolisesti myös tieteesosiologian ja tieteenfilosofian kannalta sekä pohditaan retoriikan suhdetta ajatteluun. Akateeminen diskurssi on vahvasti sidoksissa retoriikkaan — paitsi sosiaalisen luonteensa takia myös sen vuoksi, että retoriikka on ajattelun ja lukijan vakuuttamisen väline. Tiedeteksteillä on informatiivisen funktionsa ohella myös retorinen, vakuuttamaan pyrkivä tehtävä. Erityisesti johdannoilla ja pohdintaosioilla on tieteellisissä artikkeleissa retorinen funktio: johdanto oikeuttaa aiheen; diskussiossa esitetään tulokset mahdollisimman vakuuttavasti.

Mauranen ilmoittaa, että hänen tutkimuksensa kohteena ovat ne retoriset valinnat, joita kirjoittaja tekstin tasolla tekee (s. 36). Tarkastelussa on neljä kirjoittajan retorisia intentioita edustavaa tekstitason piirrettä: viittaussuhteet, tekstin temaattinen eteneminen, refleksiivisyys ja tekstirakenteet.

Vaikka tieteellisten tekstien kirjoittajat kuuluvatkin kansainväliseen tiedeyhteisöön, he kuuluvat myös omiin kansallisiin kieliyhteisöihinsä ja edustavat omia tieteenalojaan. Kansallinen tausta vaikuttaa Maurasen mukaan käsityksiin hyvästä ja tehokkaasta kirjoittamisesta.

Tutkimuksen materiaali koostuu lääketieteen ja taloustieteen teksteistä. Mukana on sekä empiirisiä että teoreettisia artikkeleita. Tutkimuksen kontrastiivinen asetelma on kolmensuuntainen: suomalaisten suomeksi (L1Finn) ja englanniksi (L2Eng) kirjoittamia tekstejä vertaillaan syntyperäisten englanniksi (L1Eng) kirjoitamiin teksteihin. Ydinaineistona on 15 tutkimusartikkelia, jotka on julkaistu tai tarkoitettu jul-

kaistaviksi tieteellisissä aikakauslehdissä tai kokoomateoksissa. Suomalaisen englanniksi kirjoittamia artikkeleita käsitellään tutkimuksessa sellaisina kuin ne on jätetty kielentarkastukseen. Tutkijan käytettävissä ovat syntyperäisten kielentarkastajien teksteihin tekemät korjaukset ja kommentit. Täydentävänä aineistona Mauranen on käyttänyt kymmentä artikkelia samoilta tieteenaloilta; se on ollut paikoin tarpeen joidenkin muuttujien tarkemmassa analysoinnissa. Suhteellisen pienen aineiston Mauranen katsoo riittäväksi kontrastiiviseen ja työlääseen tutkimukseen, jossa tarkastelu kohdistuu kokonaisuun teksteihin. Kokonaisten tekstien tarkastelu on tarpeen, jotta kirjoittajan retoriset strategiat voitaisiin tavoittaa (s. 49).

Tutkimus on luonteeltaan ensisijaisesti kvalitatiivinen ja funktionaalinen, ja Mauranen on tietoinen aineistonsa rajoituksista tulosten tilastollisen yleistettävyyden suhteen (s. 49). Hän ilmoittaa olevansa kiinnostunut laajoista, kulttuurisidonnaisista tekstistrategisista tendensseistä, ei tilastollisesti merkittävistä eroista (mp.). Vertailun mahdollistajana kvantitatiivinenkin tarkastelu on silti mukana. Sen tulokset tekijä on taulukoinut käsittelylukujen loppuun omiksi alaluvuikseen, joihin ei varsinaisessa tekstissä juuri viitata. Näin taulukkojen tilastotiedot toisaalta jäävät hieman irrallisiksi, mutta toisaalta eivät häiritse varsinaisen tekstin kulkua. Lukija voi tutustua niihin niin halutessaan.

Tutkimuksen muuttujat ovat tekstilingvistisiä. Tutkimus on tekstipohjainen, ja esitetyt tulkinnat ja näkemykset perustellaan suoraan tekstistä löytyvin poiminnoin. Analyysimetodit ovat sekä lineaarisia että synoptisia, tekstin kokonaisuuden huomioon ottavia (s. 52).

Viittaussuhteita Mauranen lähestyy luvussa 4 jäljittämällä tekstuaalisia viittauksia ja viittauskohhtia. Lisäksi hän tarkaste-

lee keskeisten referenttien esittelyä ja kehittelyä teksteissä. Suomalaisen englanniksi kirjoittamat artikkelit ilmentävät suomalaiselle tieteelliselle diskurssille tyypillisiä piirteitä: implisiittisyyttä ja angloamerikkalaisesta odotushorisontista katsottuna jopa epäsuoruutta. Seuraukset kansainvälisillä (angloamerikkalaisilla) foorumeilla voivat olla kohtalokkaita: suomalaisen tekstin saattavat näyttää olevan suuntaa vailla, ja suomalaisen kirjoittajan uskottavuus angloamerikkalaisen yleisön edessä on näin vaakalaudalla. Mauranen intoutuu jopa väittämään, että suomalaisissa teksteissä (sekä suomeksi että englanniksi kirjoitetuissa) näyttäisi olevan vähemmän kirjoittajan ja lukijan välistä kontaktia kuin angloamerikkalaisissa teksteissä (s. 96). Hänen havaintojensa mukaan suomalaiset kirjoittajat lykkäävät tekstin keskeisten käsitteiden ja pääkohtien esittämistä myöhemmäksi (tekstin loppupuolelle) ja näin odottavat tehokasta ja kiireistä angloamerikkalaista lukijaansa.

Luku 5 on omistettu tematiikan käsitteilylle. Mauranen lähestyy teemaa hallidayläisestä perspektiivistä. Hän käsittelee teemaa sekä lausepohjaisesta että kontekstuaalisesta näkökulmasta. Teemaa tutkitaan kappaleen tasolla. Tekijä korostaa kappaleen temaattista kehittelyä ja onnistunutta temaattista etenemistä. Analyysin kohteena on yhteensä 120 artikkelien johdanto- ja lopetuskappaletta; aineiston kustakin kolmesta tekstiryhmästä on analysoitu 40 kappaletta.

Suomalaisilla on englanniksi kirjoittaessaan tekstin temaattisen etenemisen kannalta ongelmia, jotka näkyvät poikkeamina odotuksenmukaisista (natiivien käyttämistä) malleista. Ensinnäkin ongelmana ovat motivoimattomat ja tekstiyhteydessään ei-relevantit teemat. Jollei lauseen topikaalinen teema luontevasti johdu edeltävästä lauseesta — siis sen teemasta tai reemasta —, pitää lukijaa varoittaa uudesta näkökul-

masta orientoivan teeman (esim. konnektorit, adverbiaalit) avulla. Suomalaiset kirjoittajat eivät kuitenkaan englanniksi kirjoittaessaan useinkaan ilmoittaneet äkillistä, tekstuaalisesti uutta näkökulmaa lukijalleen orientoivan teeman avulla. Toisaalta ongelmana oli kirjoittajien taipumus käyttää reemoja, jotka toistavat olennaisen sisällön edeltävistä reemoista. Motivoimattomien teemojen käytön ja reemojen toistuvan kertaamisen vuoksi lauseet tuntuivat muodostavan luettelon, eivät onnistunutta, etenevää ja kehittyvää tekstiä. Tekstin temaattisen etenemisen ongelmat johtuvat tekijän mukaan vieraalla kielellä operoimisen ongelmista. Äidinkielellä kirjoittaessaan suomalaisilla ei ollut tällaisia ongelmia.

Luku 6 on omistettu refleksiivisyyden käsittelylle. Refleksiivisillä ilmauksilla Mauranen tarkoittaa niitä kielellisiä keinoja, joilla kirjoittaja osoittaa läsnäoloaan tekstissä ja tietoisuuttaan tekstistä. Ne ovat siis tekstiä tekstistä. Kysymys on pitkälti samoista keinoista, joista on yleensä puhuttu metatekstin tai metadiskurssin käsitteillä. Mauranen kuitenkin vierastaa käsitettä metateksti (ks. s. 145), eikä laeva metatekstuaalisten ilmausten joukko kokonaisuudessaan kuulu hänen käsittelemänsä refleksiivisyyden piiriin. Refleksiivisyyden käsitteen hän ilmoittaa lainanneensa Lyonsilta (1977). Tekstin refleksiivisyys on kirjoittajan eksplisiittistä kommentointia omasta tekstistään tai sen kirjoittamisprosessista. Se heijastaa kirjoittajan tietoisuutta tekstistä tekstinä.

Refleksiivisyyden ilmaukset Mauranen jakaa kahteen luokkaan sen mukaan, kuinka eksplisiittisesti ilmaistusta refleksiivisyydestä on kysymys (*high explicitness* — *low explicitness*). Jaon perusteena on toisin sanoen se, kuinka tietoinen kirjoittaja osoittaa olevansa tekstistään tekstinä; kyseessä on kuitenkin jatkumo eikä tiukka dikoto-

mia. Molemmissa luokissa refleksiivisyyttä ilmaistaan viittaamalla tekstiin tai sen osiin tekstuaalisen funktion ilmauksin (*discourse labels*) ja lukijaa johdattelemalla ja ohjaamalla. Heikon eksplisiittisen refleksiivisyyden luokkaan kuuluvat tietyt konnektorit, joiden retorista roolia ja merkitystä tekijä kokeellisen pilottitutkimuksensa avulla selvittelee.

Mauranen etenee analyyseissaan askel askeleelta, ja hänen tekstinsä on hyvin seurattavaa. Paikoin lukija kuitenkin joutuu ihmettelemään refleksiivisyyden kategorian rajauksia, ja tekijä itsekin kertoo tulkintojen hankaluudesta (mm. s. 177–178). Refleksiivisen kielenkäytön ja propositionaalisten sisältöjen välisten suhteiden ilmaisemisen rajatapaukset tarjoaisivat mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita, kuten tekijä sivulla 189 huomauttaa.

Refleksiivisyyden louhoksella tehdystä syväkairauksesta saadut tulokset ja niiden tulkinnat ovat ansiokkaita ja mielenkiintoisia. Englanninkielisten tekstit osoittautuvat enemmän refleksiivisiä aineksia sisältäviksi kuin suomalaisten kirjoittamat tekstit, ja suomalaiset kirjoittajat ovatkin Maurasen mukaan huonompia refleksiivisyyspelin pelaajia kuin angloamerikkalaiset. Tutkimuksen näkökulma on korostetun angloamerikkalainen. Paikoin näkökulmapainotus ja arvoväritteiset sanavalinnat, joita tekijä käyttää puhuessaan suomalaisten kompastuksista angloamerikkalaisilla foorumeilla, hieman ärsyttävätkin — ainakin fennistilukijaa.

Tekijä tuo ansiokkaasti esille refleksiivistien ilmausten käytön kahtalaisen tulkinnan. Toisaalta refleksiivisyydellä — tai yleisemmin metatekstillä — voidaan nähdä olevan lukijaa ohjaava, tekstiä organisoiva ja selventävä tehtävä. Sellaista retorista strategiaa, joka suosii refleksiivisiä ilmauksia, voi Maurasen mukaan luonnehtia henkilökohtaiseksi (kirjoittajan ja lukijan väli-

nen suora interaktio), eksplisiittiseksi ja avuliaaksi. Toisaalta refleksiivisyys voidaan nähdä negatiiviseksi: liialliseksi, opettavaksi, häiritseväksi, jopa holhoavaksi. Kun refleksiivisyys ohjaa lukijan tulkintaprosesseja, se samalla myös kontrolloi ja rajoittaa lukijan tulkintoja.

Refleksiivisyyden kahtalaisella tulkinnalla näyttää tekijän mukaan olevan pohja kulttuurisesti opitussa näkemyksessä siitä, mikä on kohteliasta. Tulkinnat heijastelevat erilaisia asenteita ja asettavat lukijoille erilaisia vaatimuksia. Maurasen mukaan suomalaisten suosima implisiittinen, niukasti metatekstiä sisältävä retoriikka on suunnattu älykkäälle, tietävälle ja kärsivälliselle lukijalle, joka ei selittelyjä tarvitse. Angloamerikkalainen retorinen strategia taas olettaa, ettei lukija välttämättä ole käsiteltävän asian asiantuntija. Tämä lukija on kiireinen, ja hänelle pitää kertoa, miksi teksti on lukemisen arvoinen, mikä on tärkeää ja miten tekstiä pitäisi lukea. Tekijä viittaa (s. 169) Hindsin (1987) erotteluun lukijavastuisista (*reader responsible*) ja kirjoittajavastuisista (*writer responsible*) kielistä. Hindsin mukaan joissakin kielissä, esim. japanissa, vastuu onnistuneesta viestinnästä on lukijalla. Tällaisissa kielissä kirjoittajalta ei edellytetä samanlaista tekstin yhtenäisyyden luomista kuin toisissa kielissä ja kirjoittamiskulttuureissa, vaikka englannissa, on tapana. Suomalainen strategia siis edustaisi Maurasen mukaan lukijan vastuuta korostavaa näkemystä viestinnän onnistumisesta.

Luvussa 7 käsitellään näkökulmia tekstin rakenteisiin ja mm. jäljitetään tekstin pääkohtia: niiden olemusta, paikkaa ja formulointia tekstissä. Pääkohta on suorimmin ilmaistu vastaus siihen kysymykseen, jota teksti kysyy (s. 205). Olettamuksena on, että hyvin kirjoitettu tieteellinen artikkeli sisältää pääkohdan, keskeisen idean, jonka kirjoittaja haluaa välittää lukijalle ja

jonka validiteetin suhteen kirjoittaja haluaa vakuuttaa muut akateemisen yhteisön jäsenet (mp.).

Valtaosasta tutkimusaineiston tekstejä löytyi Maurasen mukaan pääkohta: diskusio-osuudet sisälsivät tuloksen tai päätelmän, joka oli vastaus johdannossa esitettyyn kysymykseen. Tulokset osoittivat, että suomalaiset kirjoittajat eivät englanninkielisissä teksteissään natiivien tavoin aina selvästi esitä yhtä selvää identifioitavissa olevaa pääkohtaa. Maurasen havaintojen mukaan heillä on tapana sirotella tuloksiaan useaan kohtaan tekstissä. Suomalaisilla tuntuu myös olevan pyrkimystä lykätä pääkoh-tien esittämistä tekstin loppuun. Angloamerikkalaiset taas suosivat strategiaa, jossa tutkimuksen päätulokset sijoitetaan heti diskusio-osuuden alkuun. Mauranen on sitä mieltä, että suomalaisten suosimat retoriset strategiat saattavat angloamerikkalaisesta perspektiivistä näyttää yksinkertaisilta ja jopa naiiveilta, koska ne ovat ristiriidassa angloamerikkalaisten odotusten kanssa (s. 221).

Maurasen havaintojen mukaan suomalaiset kirjoittajat esittävät väitteensä tietyistä premiseistä seuraavana päätelmänä, kun taas angloamerikkalaiset suosivat väitteen esittämistä tuloksena, jota tekstissä sitten myöhemmin selitetään ja perustellaan. Suomalaiset kirjoittajat käsittelevät mieluusti metodologisia ja yleistä laatua olevia kysymyksiä sekä esittelevät laveasti aiempia tutkimuksia ennen kuin siirtyvät omien tutkimustulostensa esittelyyn. Angloamerikkalaiset taas aloittavat omilla tuloksilla. Suomalaisen ja angloamerikkalaisten suosimat strategiat ovat erilaisia: suomalaiset suosivat loppupainoista strategiaa, angloamerikkalaiset kirjoittajat taas alkupainoista. Mauranen huomauttaa Hartmut Schröderin (1986) tutkimuksiin viitaten, että suomalaisten tavoin myös saksalaisten on havaittu suosivan loppupainoista strategiaa.

▷

Erilaiset tekstin strukturointiin ja pääsisältöjen kontekstualisoimiseen käytettävät retoriset strategiat asettavat lukijalle erilaisia vaatimuksia. Suomalaisten suosima implisiittisyys pitkine johdatteluineen ja taustoineen vaatii Maurasen mukaan lukijalta enemmän tarkkaavaisuutta kuin angloamerikkalainen refleksiivisyyttä ja alkupainoisuutta suosiva tekstistrategia.

Teoksen päätösluvussa Mauranen kertoo tutkimuksensa päätulokset, pohtii niiden merkitystä ja viitoittaa suuntaa jatkotutkimuksille. Hyvä kirjoittamistaito on kieli- sidonnainen ja hyvän kirjoittamisen ja hyvän tekstin kriteerit kulttuurisidonnaisia. Taustalla on erilainen käsitys kirjoittajan ja lukijan välisestä suhteesta ja kohteliaisuudesta. Mauranen luonnehtii suomalaisten suosimia strategioita lukijan älykkyyttä, tietämystä ja yksityisyyttä arvostaviksi, etäisen gurumaisiksi ja jopa runollisiksi (poetic). Angloamerikkalaiset kirjoittajat taas pyrkivät Maurasen mukaan minimoimaan lukijan ponnistuksen ja tekstin lukemiseen käytettävän ajan ja suosivat didaktista otetta ja markkinahenkisyyttä.

Murasen teos on laaja ja näkökulmitaan runsas. Olen keskittynyt pitkälti tulosten pääpiirteittäiseen esittelyyn, vaikka teoksella on paljon annettavaa myös tekstintutkimuksen metodologiasta ja teorioista kiinnostuneelle. Teos on huolellisen tekstilingvistin näkökulma tieteellisen kirjoittamisen tutkimukseen ja laajemmin kulttuurienvälisen viestinnän tutkimukseen. Mauranen kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi. Hän on kaiken aikaa tietoinen tekstistään ja lukijastaan — paikoin suomalainen lukija kokee refleksiivisyyden ja toiston jopa liialliseksi.

Mauranen korostaa retoris-strategisen kompetenssin kehittämisen tärkeyttä sanaston ja kieliopin opettamisen rinnalla. Erityisesti teoksesta on hyötyä englannin kielen opettajille, varsinkin tieteellistä kirjoit-

tamista opettaville. Se on tervetullut myös kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita kulttuurienvälisen viestinnän eroista ja onnistumisesta. Teos tarjoaa näkökulmia ja välineitä kirjoittajan ja lukijan välisen suhteen tarkasteluun jokaiselle tieteellisen artikkeligenren harrastajalle — tutkijalle, kirjoittajalle ja lukijalle. ■

ESA LAIHANEN

Joensuun yliopisto,

Kielikeskus, PL 111, 80101 Jensuu

Sähköposti: *laihanen@joyl.joensuu.fi*

LÄHTEET

- HINDS, JOHN 1987: Reader versus writer responsibility: A new typology. – Ulla Connor & Robert B. Kaplan (toim.), *Writing across languages: Analysis of L2 text* s. 141–152. Addison-Wesley Publishing Company, Reading, Massachusetts.
- LYONS, JOHN 1977: *Semantics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- SCHRÖDER, HARTMUT 1986: Teksti — argumentaatio — kulttuuri. Ajatuksia tieteellisen tekstin kontrastiivisesta diskurssianalyysistä. – Liisa Lautamatti & Sauli Takala (toim.), *AFinLA:n vuosikirja n:o 43*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja s. 91–109. Jyväskylä.